

Sərəfli və ləyaqətli bir həyat yolu keçmiş AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktoru, akademik Möhsün Zellabdin oğlu Nağısoylu-nun sentyabrın 1-də 75 yaşı tamam olur. O, Azərbaycan mətnşünaslıq və linqvistik elminin inkişafı və tərəqqisi sahəsində mühüm xidmətlər göstərmişdir.

Hələ Əlyazmalar İnstitutunda çalıştığı 40 il ərzində farsdilli və türkəlli mətn əlyazmalarının tədqiqi və nəşri sahəsində şəhərəli elmi fəaliyyət göstərərək respublikamızda həmin sahədə tənmiş aparıcı mütexəssislərden biri seviyyəsinə yüksəlmışdır. Onun başlıca araşdırma obyekti olan orta əsr Azərbaycan yazılı tərcümə abidələri milli dil və ədəbiyyatımızın ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Bu cəhdən alının araşdırmları klassik fars və Azərbaycan ədəbiyyatının, tərcümə sənətinin hərəkəfi tədqiqi üçün mühüm önəmə malikdir. Məhz AMEA-nın nəşr etdiyi 10 cildlik "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi" kitabının III cildində (B., 2009) onun tədqiqatlarından da istifadə edilməsi buna əyani səbətdür.

Alim 2012-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının qərarı ilə Möhsün Nağısoyluya "Azərbaycan ədəbiyyatı" ixtisası üzrə professor elmi adı verilmişdir.

Alim 2014-cü ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 2017-ci ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir. M.Nağısoylu "Farsdilli əlyazmalar kataloqu"nun I, II, III cildlərinin hazırlanmasında yaxından iştirak etmişdir. Onun elmi araşdırmları, əsasən, orta yüzliliklərde fars dilindən Azərbaycan türkçəsinə tərcümə edilmiş əsərlərin, əlyazma kitablarının hem mətnşünaslıq və həm də dilçilik baxımından tədqiqinə həsr olunmuşdur. Bu aspektde indiyədək tədqiqatçının 16 monoqrafiyası işq üzü görmüşdür. "Farsca-azərbaycanca" və "Azərbaycanca-farsca" lüğətlərin tərtibçisi (ortaq) olmuş, M.Səbəstərinin "Gülşəniraz", S.Bəlağının "Quran qışsəleri" kitablarını fars dilindən Azərbaycan türkçəsinə tərcümə etmişdir. Onun "Orta əsrlərdə Azərbaycanda tərcümə sənəti" (2000), "M.Füzulinin "Hədiqətüs-süədə" əsəri" (2002), "XVI əsr Azərbaycan tərcümə abidəsi "Şühədaname" (2003), "Şirazinin "Gülşəniraz" tərcüməsi" (2004), "Əhmədin "Əsrarnamə" tərcüməsi" (2005), "Həzini-nin "Hədisi-ərbein" tərcüməsi" (2008), "Nəsimi ərsinini nəşrəri: problemlər və perspektivlər" (2019) kitabları milli Azərbaycan humanitar elminin inkişafında mühüm rol oynamışdır. Tərtibçisi olduğu "Nizami. İncilər" kitabı Türkiyədə, "Şühədaname": paleoqrafiya, dilçilik və tərcümə" məsələləri monoqrafiyası Almaniyada, "Şirazi və onun Gülsen-i Raz" tərcüməsi" monoqrafiyası Türkiyədə nəşr olunmuşdur. M.Füzulinin "Hədiqətüs-süədə" (1993), XVI əsr Azə-

Nağısoylu Möhsün-75 Görkəmli linqvistik mətnşünas alim

baycan tərcümə əsərləri "Şeyx Səfi təzkirəsi" (2006), "Şühədaname" (2019) əsərlərinin de tərtibçisidir. Monoqrafiyalarının, tərtib və tərcümə kitablarının ümumi sayı 58-dir. 500-ə yaxın elmi, elmi-kütüv meqalənin, çoxlu sayda rəy və rezensiyaların müəllifidir. Akademik Möhsün Nağısoylu Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin (2001), Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəysət Heyətinin (2005, 2016) Fəxri fərmanları, "Bakı Dövlət Universitetinin 100 illiyi" yubiley medalı (2019) ilə təltif olunmuşdur.

Möhsün müəllim 2016-ci ildən AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktorudur. Bizcə, elmi-tədqiqat institutunu idarəetmə mürəkkəb və çətin problemlərdən idarəetdir. Adamə elə gəlir ki, idarəetmə anlayışın ən ümumi, ən üniversal anlayışlar sırasındadır. Burada sosial sistemi, elmi sistemi idarəetmə qarşıda bir məqsəd kimi durur.

Bellidir ki, hər hansı elmi-tədqiqat sisteminin idarəələunması prosesi müəyyən məqsədin qoyulmasını və tədqiqat və digər işlərin planlaşdırılmasını nəzərdə tutur. Elmi-tədqiqat işində məqsədin qoyulmasını və planlaşdırılmasını yeniləşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi elmi-tədqiqat sisteminin inkişafı və hərəkəti ilə bağlıdır. Müşahidələrimə əsasən deyə bilerəm ki, bu manəda Möhsün müəlliminin təşkilatçılıq bacarığı və fəaliyyəti institut kollektivinin formalşammasına istiqamətnər. Həmin işdə onun yalnız elmi xüsusiyyətləri ilə yanaşı şəxsiyyət keyfiyyətləri: pəşəkarlığı, sərisləşliliyi, ümumi və kollektivle davranış və idarəetmə mədəniyyəti xüsusi rol oynayır. Bir rəhbər kimi öz vaxtını və təbəlibində olanların vaxtını düzgün bölgüsürməyi bacarr, mühüm təşkilatçılıq mədəniyyətini yüksəldə bilir. Hər seydən önce, onun elmi yaradıcılığı, yazdırğı əsərlər və digər fəaliyyət dairəsi kollektive nümunədir.

Elmi Şuralarda, seminarlarda, dissertasiya müdafiələrində məsələlərə münasibəti birmənalıdır. Onun çıxış və fikirlərində zamanın tələbləri, Dövlətimizin dilin saflığı və qorunması haqqında qərar və sərəncamları uca tutulur, müasir elmin qarşısında duran vəzifələri kollektive başa salır. Kollektivdə innovasiya mühitini yaradır.

M.Nağısoylu instituta direktor təyin olunandan sonra, sözün həqiqi mənasında, ana dilinin saflığını qorumaq və dilçilik elminin geri

gələn sahələrini dirçəltmək və inkişaf etdirməkdən ötrü məqsədəyən qərarlar qəbul etməyə başladı, əvvəlki rəhbərlərin buraxdığı səhvleri tənzimləməyə yönəldilmiş fəaliyyət, düzgün informasiya əsasında kollektivlə ne iş görəcəyini yekunlaşdırıldı. Ardıcıl, qarsılıqlı eləqəli fəaliyyət növünü əsas götürərək institutun elmi-tədqiqat istiqamətini müəyyənleşdirdi.

Dilçilik institutunu idarəetmə institutdaxili menecment nəzəriyyəsi ilə əhəmiyyətli şəkildə tamamlanır. Mənecərin (institutu idarəədən) fəaliyyəti öz əməkdaşlarına hörmət və etibar əsasında, işdə müvəffəqiyyət, nəiliyyət elde etmək üçün onlara imkan və şərait yaratmaq əsasında qurulur. Möhsün müəllim bu fəaliyyət növünü özü üçün seçdi. Ve öz idarəetməsini kollegiallaşdırmaq və digər işlərin planlaşdırılmasını nəzərdə tutur. Elmi-tədqiqat işində məqsədin qoyulmasını və planlaşdırılmasını yeniləşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi elmi-tədqiqat sisteminin inkişafı və hərəkəti ilə bağlıdır. Müşahidələrimə əsasən deyə bilerəm ki, bu manəda Möhsün müəlliminin təşkilatçılıq bacarığı və fəaliyyəti institut kollektivinin formalşammasına istiqamətnər. Həmin işdə onun yalnız elmi xüsusiyyətləri ilə yanaşı şəxsiyyət keyfiyyətləri: pəşəkarlığı, sərisləşliliyi, ümumi və kollektivle davranış və idarəetmə mədəniyyəti xüsusi rol oynayır. Bir rəhbər kimi öz vaxtını və təbəlibində olanların vaxtını düzgün bölgüsürməyi bacarr, mühüm təşkilatçılıq mədəniyyətini yüksəldə bilir. Hər seydən önce, onun elmi yaradıcılığı, yazdırğı əsərlər və digər fəaliyyət dairəsi kollektive nümunədir.

Elmi fəaliyyəti ilə yanaşı M.Nağısoylu həm də pedagoji sahədə cəmiyyətə böyük xidmətlər göstərmişdir. Alimin rəhbərliyi altında 4 elmlər doktoru və 21 fəlsəfe doktoru müdafiə etmişdir. Möhsün müəllim hazırlıda yüksəkxitaslı dilçi kadların yetişdirilməsində də mühüm xidmətlər göstərir. Universitetlərə hazırlanmış şagirdlər üçün Azərbaycan dilin saflığı və ədəbiyyatı dərs vəsaiti hələ də stolüstü, ində də elmi-pedaqoji sanbalını saxlamaqdadır. O, eyni zamanda, Qafqaz Universitetində, Azərbaycan Xarici Diller Universitetində mühazirələr oxuyur, biliyi tələbə gənclərə, magistrlərə mənimsedir.

O, instituta direktor olanda fəaliyyət dairəsi, düşdüyü

konkret şərait, institut əməkdaşları arasında intriqalar hələ də davam edirdi. Məraqlıdır, onun inandırıcı, təsiridəci davranışları və nitqi, həmçinin de güclü mənətiqi bu işə birdəfəlik son qoydu. Həttan kənardan müdaxilə de səngidi.

Yüksek elmi duyuma və həssaslığa malik M.Nağısoylu institutda xüsusiələ de gənc kadrlara münəsibətində çox humanistdir. Bəzəmə seminarlarda, dissertasiya müdafiələrində gənc araşdırıcılar barede onun elmi müləhizələrinin, təqibli fikirlərinin, yolgöstərənlərinin şəhidi. Dilçilik institutunun gənc alımlar şurasının üzvlərinin səhəbələrindən belə başa düşülür ki, hər yerdə, həmişə bəzə bu müdrik və xeyirxah insanın kölgəsini üstümdə hiss edir. Eyni zamanda, Möhsün müəllimi tənqidi şəbəkələrindən, xarakterində olan müləyimlikdən, sakitlikdən, həmçinin de qeyri-adi təsir gücündən, alicənəbligindən, insanlıq və qayğılaşılıqlıdan, ağız dolusuna səhəbət açırlar.

Elmi mühitdə rəhbərlər elmi işçilərin, kadrların birgə fəaliyyəti mühüm faktor hesab edilir. Möhsün müəllimin bir rəhbər kimi məqsədi elmi işçilərin mədəni-intellektual inkişafını formalşdırmaqdan ibarətdir. Bu səviyyədə direktor kimi o, dilçilik elmi və onun sahələrinin inkişafının strateji istiqamətlərini müəyyənleşdirir.

Institutu effektli idarəetmə üçün M.Nağısoylu həzirdə böyük onəm daşıyan cəxildili müasir Azərbaycan dil, transliterasiya, dialektoloji tədqiqatlar, atlaslar, bölgələrdə dil situasiyası, terminoloji, lücətçilik və s. sahələrdə biliklər, ideyalar, konsepsiylər kimi elmi dəyərlərə çıxış edir. Həmin dəyərlər məqsəd, bilik, münəsibət, keyfiyyət üzərində qurulur. İclaslıarda döne-döne qeyd edir ki, Dövlət plan işlərinin deyəri məqsədəməvafiq olmalıdır. Tədqiqatlarda effektiv meyarlar, tədqiqat işlərində qarşılıqlı münəsibətlər, özüne münasibət, özünün tədqiqatına münasibət və şəxsiyyətlərərən münasibət formalşdırmaqla və dəyər-keyfiyyət tələb olunmalıdır. Kollektiv arasında keyfiyyətli və effektli işlər tətbiq olmalıdır. İstitutun mənafəyini təmsil edir. Bugün yeni dəyərkeyfiyyət tələb olunmalıdır. Kollektiv arasında ünsiyyət, davranışları əsas yer tutur və bunlar xüsusi bacarığı əks etdirir.

M.Nağısoylunu bir mətnşünas-dilçi alim kimi səciyyələndirən əsas xüsusiyyətlərindən biri onun yaradıcılığının coxsəxəli olmasıdır. Hiss etmişəm ki, nə işlə

məşğul olursa, Möhsün müəllim ürək, həvəsəl məşğul olur. Vaxtdan gileyənənlər deyir ki, həvəs olsa, vaxt her zaman tapılar.

Möhsün müəllim hazırda yarım əsrden çox tarixi olan Azərbaycan dilçilik elminin mərkəzində rəhbərlik edir. Onun fəaliyyəti dövründə "Azərbaycan dili"nin orfoqrafiya lügəti"nin, "Azərbaycan dili orfoqrafiyasının yeni layihələri işlənilərmiş, orfoqrafiya lügəti qüsursuz bir şəkildə çap edilmişdir.

"Azərbaycan dilinin dialektoloji atlası" artıq bölgələr üzrə nəşr olunmaqdadır. Naxçıvan dialektoloji atlası "Azərbaycan dialektologiyası" şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən hazırlanmış və çap edilmişdir. Möhsün müəllimin özündə dərman özü də Qarabağ dialektoloji atlasının hazırlanmasında şöbə əməkdaşları ilə birgə ekspedisiyalarda yanından iştirak etmişdir. Müasir Azərbaycan dil şöbəsinin əməkdaşlarının gərgin əməyinin məhsulu olan "Azərbaycan dilinin leksikologiyası" akademik səviyyədə hazırlanmış və çap edilmişdir.

Möhsün müəllim bugün Dilçilik İnstitutunun tarixini yaşıdır, onun taleyi düşündür, dilçilik elminin sahəbətə cavabdeh olduğunu ərkələr üzərindən götürür.

Möhsün müəllim kollektivin gənclərinə xüsusi qayğı və nəvazışlı yanaşır, onlara qarşı tələbkarlıq nümayiş etdirir, onları elmin meydandında mesuliyyətli olmağa və ciddiyyətə çağırır.

M.Nağısoylu Akademiyani məqəddəs bir elmi məbəd sayır. Fəx edir ki, onun bir parçası olan Dilçilik İnstitutuna rəhbərlik edir, bu cür məqəddəs bir yerde, müdrik, xeyirxah və zəhmətkeş insanlarla bir çərgədə çalışır. Elmi-tədqiqat prosesini planlaşdırma və təqşkil edir, tədqiqatların gedisi və nəticələrinə nezareti həyata keçirir, yazıları işlərin keyfiyyətli və effektli üçün daim çalışır. İstitutun mənafəyini təmsil edir. Bugün yeni dəyərkeyfiyyət tələb olunmalıdır. Kollektiv arasında ünsiyyət, davranışları əsas yer tutur və bunlar xüsusi bacarığı əks etdirir.

M.Nağısoylunu bir metnşünas-dilçi alim kimi səciyyələndirən əsas xüsusiyyətlərindən biri onun yaradıcılığının coxsəxəli olmasıdır. Hiss etmişəm ki, nə işlə

Filologiya elmləri doktoru, professor İsmayı KAZIMOV